

עיתון אישי – תוצר לדוגמה

9111

תשפ"ו

20.11.2025



המחיר: 13.50 ש"ח כולל מע"מ
למנוי: *1234

חדשות בית הספר

שערוריה בנורווגיה: אשת הבנקאי נעלמה – נטשה את ילדיה וטרקה את הדלת

נורווגיה סוערת: היעלמותה המסתורית של אשת הבכיר מבנק
International באישון לילה. עוזרת הבית חושפת פרטים חדשים.

צרפו רכיב חזותי לכתבה החדשותית המרכזית (רשות):



בחרנו בציור של אדגר דגה, המתאר רקדנית בלט. הציור מקביל ל"בית בובות" באמצעות **מוטיב הבובה וההחפצה**. הרקדנית היא **ייצוג** שמטרתו לשעשע ולרצות את הצופה, בדומה לתפקידה של נורה כ"בובה" ו"קישוט מותרות" בביתו של טורולד הלמר. התמונה מייצגת מציאות של **חוסר חירות אישית** ודיכוי העצמי, המומחשת בריקוד **הטראנטלה** של נורה – שהוא ביצוע מבויים של פראות הנשלט על ידי הכללים הבורגניים.

מקור התוצר:

היוצר : אדגר דגה

שם היצירה: **רקדנית על הבמה** (Danseuse sur Scène) או **"כוכבת"** (L'Étoile).

[/https://www.da-magazine.co.il](https://www.da-magazine.co.il)

ציורים של דגה או מוצגים במוזיאונים מרכזיים ברחבי העולם (כגון מוזיאון ד'אורסיי בפריז, מוזיאון המטרופוליטן בניו יורק). התמונה הספציפית הופיעה באתר "[Misgeret.co.il](https://www.da-magazine.co.il)".

מאת שירה שלום

משפחת הלמר מתגוררת בעיירה יוקרתית בצפון נורווגיה ומנהלת חיים בורגניים. המשפחה ידועה בקרב בכירי המשק. לאחרונה התמנה מר הלמר למנהל הבנק. בני הזוג נטלו חלק מרכזי בחיי החברה הגבוהה ונהגו לערוך בביתם נשפי פאר נוצצים שרק מעטים יכלו להרשות לעצמם ולהימנות בקרב חבריהם הקרובים (ספרות המערב - קובץ מסות, יעל רנן, איבסן, בית הבובות (1879)), פסיקה ראשונה).

מר הלמר נהג בכל בוקר להשכים ולצאת לעוד יום עבודה במשרד המעוצב בעוד אשתו נמה את שנתה עד לשעות מאוחרות. למשפחה אומנת העונה לשם אנה מריה שגידלה את נורה כילדה וכעת מטפלת בשלושת ילדי משפחת הלמר.

"איך? איך היא עשתה את זה? לעזוב שלושה ילדים קטנטנים? מלאכים קטנים?" האומנת הוסיפה בדמעות כי היא מודאגת מגורל הילדים. "אני יודעת מה זה לנטוש ילדה.. אני יודעת את הכאב. תאמינו לי."

מדבריה עולה כי היחסים בין בני הזוג עלו על שרטון כבר תקופה והיחסים התדרדרו מאז נשף חג המולד. הלמר, הוסיפה אנה מריה, לא היה מרוצה בלשון המעטה מהתנהגותה הפרובוקטיבית ומריקוד הטראנטלה הסוער שרקדה באותו לילה. הקהל היה מהופנט והמום מתעוזתה והלמר שלף אותה ממעגל הריקוד ועל פניו ניכר כי הוא נבוך, פניו סמוקות.

עוד נודע כי משרתת הבית שמעה בלילה שקדם לעזיבתה קולות מריבה בין בני הזוג אך לא הצליחה לשמוע את תוכן הדברים. היא מציינת כי היא זוכרת שהמילים "בובה" ו"חירות" חזרו על עצמם. (לב לדעת, בית בובות, מפגש לימוד, על יחסי כוחות בבית בובות)

לפי המידע הנמצא ברשותינו הלמר מסתגר בביתו כאשר הוא חש שהגורל היכה בו פעמיים. רק בחודש שעבר איבד את ידידו הקרוב ורופאו האישי ד"ר ראנק – שמת לאחר מחלה ממושכת. כעת הוא נאלץ להתמודד מול גזרה נוספת, מכה קשה ללא ספק, עזיבת אשתו וטיפול בשלושת ילדיו.

מדור פסיכולוגי
נטישת אם ב"בית בובות" – חובת ההגשמה ומחיר הטווח הארוך

מאת שירה שלום

רקע ודילמה פסיכולוגית

סיום המחזה "בית בובות" (1879) של הנריק איבסן – שבו נורה הלמר עוזבת בפתאומיות את בעלה ושלושת ילדיה – מעלה שאלות פסיכולוגיות כבדות משקל לגבי השפעת נטישת אם על ילדיה הרכים. נורה, שחיה עד אז כחפץ נוי – כ"בובה" בתוך ביתה – מחליטה לצאת למסע של **הגשמה עצמית**: "לחנך את עצמה בכוחות עצמה" ולהגשים את זהותה כאדם עצמאי. צעד זה היה מהפכני ושנוי במחלוקת בתקופתו, שכן הוא הפר את **מיתוס האימהות** (למשל, ההנחה שאהבת אם היא תמיד בלתי-מוותנית ושאישה לא תנטוש את ילדיה) – אחד הטבואים הכבדים בתרבות המשפחתית. איבסן עצמו תיאר את מצבה של נורה בסיום כדילמה טרגית ללא מוצא: "במה שלא תבחר היא תיאלץ לשלם מחיר נורא, בלי כל ביטחון שתשיג את מטרותיה (יעל רנן, בית בובות לאיבסן, שתי פסקאות אחרונות) אכן, הסיום מעורר רגשות ושיפוטיות מעורבים: האם עזיבת האם היא השתחררות לגיטימית מדיכוי או נטישה אכזרית? מרד אמיץ או בריחה פחדנית? צעד לקראת חיים אותנטיים חדשים – או מעשה של ייאוש וחוסר אחריות? המחזה מציב אפוא בפני הצופים **דילמה פסיכולוגית** בלתי פתורה, שבה שני הפתרונות האפשריים גובים מחיר רגשי כבד.

ההיבט המייד: פחד מ"הדבקת" הילדים

בטווח המייד, נטישת האם מוצגת כמונעת על ידי רצונה של נורה בחירות אישית ובגילוי עצמי – אך גם על ידי פחד עמוק שהיא עלולה להזיק לילדיה אם תישאר. טרווולד הלמר הטיח בנורה (בטרם התפרקות נישואיהם) את רעיון "הבית הרעיל" מבחינה מוסרית: אדם החי חיי שקר "מדביק את כל משפחתו", וילדים סופגים "את חיידיקי הרוע" (או "חיידיקי השחיתות") **עם כל נשימה** שהם נושמים **בבית שרדוף שקר** ([sparknotes.com](https://www.sparknotes.com)). נורה מפנימה אזהרה זו; היא חוששת שהיא עצמה תהפוך למקור "הרעל" בבית ותקלקל את ילדיה הזכרים. אכן, לאחר עימותיה עם הלמר וקרוגסטד, נורה נמנעת מלפגוש את ילדיה ומורה לאומנת לא להביאם אליה, משום שהיא חשה שאסור לה לגעת בהם "כדי שלא להרעילם" (כלשונה) – מוטיב של אם שנאלצת להתרחק מילדיה מתוך אמונה שזהו **הרע במיעוטו**. במילים פסיכולוגיות מודרניות, ניתן לומר שנורה חוששת מפני **העברה בין-דורית** של "טראומה מוסרית": היא מאמינה שאווירת השקר וההעמדות הפנים שבה חיה עלולה להדביק את נפשות ילדיה בתסביכים ועיוותים ערכיים. בכך מעלה איבסן לדיון את האפשרות שקרבה פיזית של הורה **אינה בהכרח לטובת הילד** אם אותה הורות נגועה במוסריות קלוקלת.

ההיבט ארוך-הטווח: סביבה רקובה מול היעדרות האם

מבחינת ההשפעות לאורך זמן, המחזה מדגיש את סכנת **הסביבה הביתית הרקובה** מבחינה מוסרית. נורה מגיעה לתובנה שהחיים שהתנהלו בבית הלמר – חיים של זיוף, שקרים ואשליה – מסוכנים לילדיה הרבה יותר מאשר היעדרותה הפיזית של אמם. היא מסיקה שעליה **לתקן את עצמה** תחילה ולמלא "את חובותי כלפי עצמי", שכן הן "קודמות לכל", לפני שתוכל למלא את חובותיה כאם וכרעה. במהלך העימות הסופי, כאשר טרווולד דורש ממנה לשמור על "חובתה כאישה וכאם", נורה משיבה שיש לה חובה ראשונה במעלה כלפי עצמה – והיא לא יכולה להיות אם טובה או רעה טובה כל עוד היא **אינה אדם עצמאי ואותנטי** אלא רק "בובה" המשחקת תפקידהחלטתה של נורה לעזוב מבוססת, אם כך, על ההיגיון שצעדים של **העצמה אישית** והתרחקות מאווירה מושחתת ייטיבו בסופו של דבר עם ילדיה יותר משהות במחיצתם במצב של שקר עצמי. זהו פרדוקס כאוב: האם למען טובת הילדים עדיף שהאם לא תהיה נוכחת עד שתתקן את חייה? איבסן מכוון את הקהל להרהר בשאלה הזו לאור המחיר הכבד של כל אפשרות. הוא כינה את המחזה "טרגדיה מודרנית", והדגיש בהערותיו שאחרי עזיבת נורה "הכאב והפחד חוזרים... הקטסטרופה מתקרבת ללא רחם... ייאוש, קונפליקט

ותבוסה) – "כלומר, גם החופש האישי שנורה שואפת אליו אינו מבטיח אושר מידי, והילדים (כמו נורה) יאלצו להתמודד עם הטראומה ועם מציאות חדשה ולא פשוטה. מבחינה פסיכולוגית, ידוע שנטישת הורה בגיל צעיר עלולה לעורר בילדים מגוון רגשות שליליים וסותרים – כאב, געגועים, כעס ואף רגשות אשם ובושה על "אשמתם" כביכול במצב. ואולם, **בית בובות** מציג מצב שבו החלופה – חיים עם אם שאינה ממומשת ושאניה דוברת אמת – עלולה לטעת בילדים "חיידק" נזק נפשי עמוק משל עצמם. במילים אחרות, נורה בוחרת ברעיון שאם אין ביכולתה כרגע להיות אם ראויה, מוטב לילדים לגדול בלעדיה מאשר לגדול בתוך שקר מסוכן. הבחירה הזו מוצגת ככאב גדול למול כאב גדול אחר – המחיר הארוך-טווח של כל אפשרות הוא עמום וקשה לחיזוי, והשאלה איזו דרך פוגעת פחות בילדים נותרת פתוחה.

דמות המשנה: האומנת אנה מריה

בתוך דילמת הנטישה בולטת דמות המשנה של **אנה-מריה**, האומנת, המשמשת כמעין אם חלופית ומשלימה לנורה. אנה מריה הייתה האומנת של נורה בילדותה, וכעת היא המטפלת הקבועה בשלושת ילדיה. סיפור הרקע שלה מדגיש *ויתור אימהי* מסוג אחר: בצעירותה ילדה אנה מריה בת מחוץ לנישואין ונאלצה למסור אותה לאימוץ כדי לקבל את משרת האומנת אצל משפחתה של נורה. במילים אחרות, אנה מריה נאלצה **לזנוח על ילדה שלה** על מנת לזכות בביטחון כלכלי וחברתי – הקרבה המזכירה שנשים בתקופה ההיא נדרשו לזנוח על הרבה (עצמאות, אינטרסים אישיים, ואף על משפחתן) כדי לשרוד חברתית. אנה מריה מתוארת כאשה חמה, מסורה וצייתנית, המתפקדת כדבק המחזיק את בית הלמר כשהוא מתפורר: היא מגוננת על ילדי נורה מפני המצוקה והסערה המתחוללת בין הוריהם. עם זאת, נוכחותה של אנה מריה היא תזכורת מתמדת עבור נורה למחיר הרגשי הנורא של היעדר האם. למשל, בתחילת מערכה ב' נורה מפנה אל האומנת שאלות אישיות כאובות: **האם בתך ששמת אצל אחרים שכחה אותך? האם היא כתבה לך?** דרך דאגה זו לגורל בתה של אנה מריה, נורה בעצם מבטאת את פחדה העמוק שילדיה שלה ישכחו אותה ויגדלו בלעדיה. אנה מריה מרגיעה את נורה (במחזה היא משיבה שהיא בטוחה שהילדים **לא** ישכחו את אמם), אך עצם העלאת השאלה מחדדת את מוטיב הנטישה: ילדים הגדלים ללא אמם ונמסרים להשגחת אומנת. למעשה, אנה מריה הופכת לאחר עזיבת נורה לדמות-האם המחליפה עבור הילדים – מה שמדגיש עוד יותר את *האנלוגיה* בין גורלה של נורה לגורל האומנת עצמה. כשם שאנה מריה "נטשה" את בתה הביולוגית כדי לגדל את נורה, כך נורה "נועצת" כעת את ילדיה אצל אנה מריה כדי להצילם מ"גורל של ריקבון מוסרי ושחיתות" (כלשון נורה עצמה). איבסן השתמש בדמות משנית זו כדי **להעצים את תחושת המלכוד** של נורה: אנה מריה מגלמת את האיום והקורבן שנשים נאלצות לשאת – האומנת הטובה מראה לנורה הלכה למעשה מה המשמעות של ויתור על ילד, ובכך מחריפה בתוכה את הקרע בין חובתה המסורתית כאם לבין שאיפתה לחירות ולזהות עצמית. אנה מריה, אם כן, אינה רק מפלט לילדים לאחר עזיבת אמם, אלא גם מראה המשקפת לנורה (ולקהל) את מחירי הנטישה ואת מגבלותיה של האימהות בחברה הפטריארכלית.

סיכום: חובת האם או חובת העצמי?

בסופו של דבר, "בית בובות" מציב שאלה כואבת ללא תשובה חד-משמעית: מהו המחיר הכבד *יותר* – **ילדותם של ילדים הגדלים ללא אמם**, או **חייהם בצל אם המדכאת את עצמה ווחיה בשקר**? נורה בוחרת באפשרות השנייה, מתוך אמונה שזהו הנוכח הנכון הן לעצמה והן לילדיה לטווח הרחוק. בחירתה מגלמת את התסבוכת הפסיכולוגית של נשים רבות בספרות ובמציאות: האם להקריב את עצמך למען המשפחה, או לסכן את שלמות המשפחה למען גאולת הנפש שלך. איבסן מציג את שתי הברירות כמרות וקשות. כפי שנכתב בפרשנות: *"בבחירתה של נורה דילמה חסרת-מוצא. במה שלא תבחר – היא תיאלץ לשלם מחיר נורא, בלי כל ביטחון שתשיג את מטרותיה. המחזה מסתיים בקול טריקת דלת – סמל לסיום עידן אחד ופתיחתו של עידן חדש ולא נודע – ומוותר את הצופים לתהות האם הנטישה למען הגשמה עצמית אכן מוצדקת, ומה יעלה בגורל הילדים*

בבית הבובות שנותר ריק מאם. זוהי טרגדיה מודרנית שבה כל בחירה כרוכה באובדן, ובעיני איבסן עצם העלאת השאלות הללו היא שעוררה את התודעה החברתית לגבי מעמד האישה, אמהות, ואחריותם של הורים

כלפי עצמם וכלפי ילדיהם גם יחד (אבדלה אלסה, "Escaping Home: A Feminist Study of Ibsen's A Doll's House", 2022).

דבר העורך

הזכות לחירות ומחיר הבחירה

לא בכל יום טריקת דלת באמצע הלילה מהדהדת כל כך חזק עד שהיא מזעזעת חברה שלמה. בעיירה נורווגית שקטה זה בדיוק מה שקרה: אם צעירה ובת זוגו של בנקאי מכובד נעלמה מביתה, הותירה מאחור בעל המום ושלושה ילדים תוהים. המעשה הדרמטי - שאחרים כינו מיד "שערורייה" - מאלץ אותנו לשאול: מה מביא אישה לוותר על חייה הנוחים ולצאת אל הלא-נודע, וחשוב מכך, מה נותן לה את הכוח לעשות זאת?

בגיליון הנוכחי אני מתחקה אחר שאלות אלו מכל עבר. החירות אינה רעיון מופשט בלבד אלא ערכ אנושי יסודי, והתביעה אליו עולה גם במחיר כבד. המאמר הפסיכולוגי בגיליון מנתח בכאב את דילמת הנטישה: האם יציאתה של אם לדרך עצמאית היא אקט של שחרור לגיטימי או נטישה חסרת-לב? האם ילדיה ייפגעו יותר מלהישאר בצל אם המדכאת את עצמה וחייה בשקר, או מכך שאמם העזה לבחור בחירות על פני תפקידה המסורתי? אין תשובה קלה. איש לא מתעלם מהפצע שהותירה נורה בלכתה - אפילו האומנת הדומעת מזכירה לנו שגם בעולם הממשי בחירות אישיות גוררות מחיר לסובבים. אולם דרך כל הכתבות חולפת תובנה אחת: חיים כבובה אינם חיים. אדם אינו יכול להגשים את עצמו בכלוב, יהא יפה ומפנק ככל שיהיה. ערכ חירות, בעינינו, הוא הזכות - ואולי אף החובה - לעצב את חייו על פי מצפונך וזהותך, בלי לשמש כלי משחק בידי אחרים. חירות שכזו דורשת אומץ לשבור את התבניות, לוותר על "נוחות" מזויפת - ולפעמים, כמו במקרה של נורה, היא מחייבת צעד שנראה לכולם שערורייתי.

הגיליון הזה אינו מספק הכרעה חד-משמעית בין משפחה לחופש, בין הקרבה עצמית לאמת פנימית. תחת זאת, הוא מזמין אתכם, הקוראים, להתבונן מבעד לדלת שנטרקה ולשאול את עצמכם: מה אתם הייתם עושים? האם הייתם נשארים ב"בית הבובות" מתוך פחד ואחריות, או יוצאים אל הלילה הקר

מתוך תקווה לחירות ואוטנטיות? אני מקווה שהסיפורים והתובנות כאן יעוררו מחשבה, ויסייעו לכל אחד ואחת מכם לבחון מחדש את משמעות החירות בחייכם.

מושגים

קונפליקט
מוטיב הבובה
דמות משנה

מקורות

<https://www.levladaat.org/materials/%D7%91%D7%99%D7%AA-%D7%91%D7%95%D7%91%D7%95%D7%AA>

לב לדעת, מפגש והתבוננות

<https://meyda.education.gov.il/files/Pop/0files/safrut/chativa-elyona/beit-bubot.pdf>

התקבלות המחזה "בית בובות" לאיבסן מאת חיה תדמור מדריכה מחוזית להוראת הספרות 1995, פורסם באתר משרד החינוך, מזכירות פדגוגית, הפיקוח על הוראת הספרות, מתחיל במילים מחזה של ויכוח עד סיום המאמר.

byarcadia.org אבדלה אלסה, "Escaping Home: A Feminist Study of Ibsen's A Doll's House", 2022

יעל רנן, "איבסן, בית הבובות", בתוך ספרות המערב: קובץ מסות (עם עובד, 2001) – ניתוח המחזה והדמויות [eisental.github.io](https://github.com/eisental.io), עמ' 4-10